

*Кононович В. Г., аспірант Навчально-науково-виробничого центру
Національного університету цивільного захисту України. М. Харків*

*Kononovych V.G., postgraduate of the Training Research and Production Center of
the National University of Civil Protection of Ukraine, Kharkiv*

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ В СФЕРІ ФІЗКУЛЬТУРНО- СПОРТИВНИХ ПОСЛУГ

PUBLIC ADMINISTRATION IN THE FIELD OF PHYSICAL AND SPORTS SERVICES

Здійснено аналіз специфіки державного управління в сфері фізкультурно-спортивних послуг, розробки державних програм з розвитку фізичної культури та спорту, та підвищення рівня здоров'я нації. Розглянуто формування основних програм в напрямку підвищення рівня фізичної активності і дієздатності населення, як на державному так і на регіональному рівнях.

Ключові слова: органи управління, державне управління, органи місцевого самоврядування, фізична культура та спорт.

An analysis of the specifics of public administration in the field of physical culture and sports services, development of state programs for the development of physical culture and sports, and improving the health of the nation. The formation of the main programs in the direction of increasing the level of physical activity and capacity of the population, both at the state and regional levels, is considered.

Key words: governing bodies, public administration, local self-government bodies, physical culture and sports.

Постановка проблеми. Метою статті є аналіз системи соціально-економічного державного регулювання сфери фізкультурно-спортивних послуг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Чимало зарубіжних та українських дослідників вивчали питання державного управління в сфері фізичної культури та спорту, серед них такі як : В. Андрефф, М. Брюн, А. Кларк, До. Хайнеман, Ю. Довгенько, М. Дутчак, В. Жуков, В. Затилкін, В. Платонов та інші.

Зростання значення соціального чинника в житті українського суспільства, визначення перспектив його розвитку вимагають наукового осмислення змісту і результатів політики держави в області фізичної культури і спорту. Одним з інститутів, що дозволяють здійснити перехід від простого перерозподілу до політики розвитку, до створення умов для самозабезпечення, саморозвитку сім'ї і

окремих громадян, наданню їм дієвій допомозі в реалізації власних можливостей, являється сфера фізкультурно-оздоровчих послуг. Сфера фізичної культури і спорту, особливо масовий спорт, покликана вирішувати багато соціально-економічних проблем, таких, як об'єднання суспільства, відвернення молоді від згубних звичок, профілактика захворювань, збільшення середньої тривалості життя і її якісного рівня. Тому, маючи безперечну соціальну значущість, фізкультурно-оздоровчі послуги є об'єктами державного управління.

В умовах економічної кризи різні політичні сили і офіційні органи влади роблять спроби переосмислити державну соціальну політику в області захисту і оздоровлення нації, направити зусилля на рішення пріоритетних проблем, розробити механізми, що дозволяють найраціональніше використати ресурси, що виділяються на соціальні цілі. Проте, існуючі нині механізми реалізації державної політики в області фізичної культури і спорту не дають очікуваних результатів, незважаючи на відносно збільшений останніми роками об'єм фінансування і увагу з боку державних органів.

Необхідно відмітити ряд чинників, що негативно впливають на розвиток фізичної культури і спорту, і проблем, що вимагають невідкладного рішення, у тому числі: недостатнє залучення населення до регулярних занять фізичною культурою; невідповідність рівня матеріальної бази і інфраструктури фізичної культури і спорту завданням розвитку масового спорту в країні, а також її моральне і фізичне старіння; недостатня кількість професійних тренерських кадрів; відсутність на державному рівні активної пропаганди занять фізичною культурою і спортом як складнику здорового способу життя, включаючи турботу про здоров'я майбутнього покоління; відсутність взаємодії між державними органами виконавчої влади, та громадськими спортивними організаціями в області фізичної культури і спорту.

Вдосконалення управління фізичною культурою і спортом як невиробничою сферою і ринком фізкультурно-оздоровчих послуг, що функціонує в її рамках, вимагає впровадження інноваційних методів, які повинні забезпечити адекватне задоволення потреб людини, соціальних груп і суспільства в цілому з обліком раціонального використання наявних ресурсів і що вирішують задачу максимально можливої збалансованості попиту і пропозиції фізкультурно-спортивних послуг. Саме тому важливим завданням нині є перехід до інноваційної організаційно-економічної моделі надання фізкультурно-оздоровчих послуг населенню на основі підвищення ефективності діяльності організацій фізкультурно-спортивної спрямованості, забезпечення високої якості і можливостей широкого вибору населенням фізкультурно-оздоровчих послуг, що надаються.

У міру руху до інноваційної організаційно-економічної моделі надання фізкультурно-оздоровчих послуг населенню зміцнюватимуться позиції

індикативного планування як механізму управління сфери фізкультурно-оздоровчих послуг. Значущість індикативного планування зростає у зв'язку з необхідністю досягнення соціальних орієнтирів розвитку економіки, недосконалістю ринкового механізму відносно забезпечення потреби населення у фізкультурно-оздоровчих послугах, появою невідповідностей між загальнодержавними інтересами, з одного боку, і приватними і місцевими - з іншою, а також неможливістю застосування директивного планування в умовах самостійності приватних і місцевих продуцентів фізкультурно-оздоровчих послуг.

На думку фахівців, спортивно-оздоровчі послуги є тією площиною, де тісно перетинаються соціальна функція держави, комерційні інтереси бізнесу відносно власної прибутковості і ефективності трудових ресурсів, а також поточні потреби населення в підвищенні якості життя. І в цьому сенсі, спортивно-оздоровчий сектор стає важливим чинником стимулювання усіх учасників ринку до погодженої взаємодії, обліку взаємних громадських і економічних інтересів [3].

Таким чином, можна виділити два ключові компоненти ринку СОУ : безпосередньо ринковий і регулятивно-соціальний державний. Держава визначає вектор розвитку СОУ як елементу соціальної політики, формує нормативно-правову базу ринку, виділяє фінансування на відповідні державні програми, забезпечує реалізацію державної політики на усіх рівнях - державному, регіональному, місцевому. Крім того, саме на державу покладена функція стимулювання бізнесу до участі в ринкових проектах СОУ, популяризації цієї сфери серед населення.

Так, згідно Законом України «Про фізичну культуру і спорт» № 3809 - XII від 12.04.1993 р. основними принципами, на яких базується законодавство про фізичну культуру і спорт, є:

- - вільний доступ до фізичної культури і спорту, які розглядаються як необхідні умови розвитку не лише фізичних, але і інтелектуальних і моральних здібностей особи;
- - ефективне поєднання заходів державного управління із заходами саморегулювання у галузі спорту і фізичної культури;
- - безпека життя і здоров'я осіб, як що займаються фізичною культурою і спортом, так і учасників і глядачів спортивних заходів;
- - розвиток усіх видів спорту з урахуванням їх унікальності, соціальної і освітньої функцій, а також специфіки надання.

Для забезпечення розвитку масового спорту на державному рівні управління передбачаються:

- - розробка і реалізація державної політики в даній області;
- - реалізація програм розвитку фізичної культури і спорту в країні;
- - підготовка кадрів в області фізичної культури і спорту;
- - пропаганда фізичної культури, спорту і здорового способу життя;
- - науково-методичне забезпечення галузі;

- - будівництво і реконструкція об'єктів спорту.

Такий підхід дозволяє здійснювати комплексні рішення у галузі фізичної культури і спорту і поступово формувати умови для залучення як можна більшої кількості учасників в цю сферу [1].

Реалізації цієї мети сприятимуть і заходи по розширенню можливостей для залучення громадян до сфери спорту за місцем роботи, житла, відпочинку, що стає можливим на основі:

- - надання працівникам умов для занять фізичною культурою і спортом, проведення фізкультурних, спортивних і реабілітаційних заходів;
- - створення умов керівництвом турбаз, санаторіїв і будинків відпочинку для використання наявної у них спортивно-оздоровчої бази в процесі лікування і відпочинку громадян з метою зміцнення їх здоров'я, профілактики і лікування;
- - створення умов органами місцевого самоврядування для розвитку фізичної культури і спорту за місцем проживання і місцю відпочинку громадян.

Необхідно відмітити в зв'язку з цим, що в цілому закон «Про фізичну культуру і спорт» більшою мірою задає рамкові умови розвитку спорту в Україні, практично не порушуючи питання ринкового просування СОУ. В першу чергу, йдеться про відсутність положень про розвиток інфраструктури масових спортивно-оздоровчих послуг як основи нових організаційно-економічних форм в галузі. Перехід від вузьконаправленого розуміння спорту в системі державних цінностей до інтеграції СОУ в поточну модель соціально-економічного розвитку країни повинно, на нашу думку, змінити статус масового сегменту спорту на пріоритетний в питанні конкурентоспроможності трудових ресурсів країни.

В зв'язку з цим, актуальнішою видається Постанова Кабінет Міністрів України «Про затвердження Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2024 року» від 1 березня 2017 р. № 115, що враховує сучасні тенденції розвитку сфери фізичної культури і спорту і необхідності задоволення збільшених запитів споживачів.

На забезпечення поставленої мети спрямовано два основні завдання: розвиток системи масового спорту і розвиток спорту вищих досягнень. При цьому особливий акцент робиться на те, що базою для реалізації поставлених мети і завдань повинне стати дієве правове поле, що дозволяє розширити спектр послуг, що надаються галузю [2].

Фінансова підтримка визначених вище заходів повинна здійснюватися за рахунок консолідованих засобів бюджету і недержавних організацій. Таке рішення, на думку експертів, дозволяє судити про перспективи взаємодії ринкових і державних регуляторів у сфері фізичної культури і спорту і формуванні передумов для становлення ринку спортивно-оздоровчих послуг.

В результаті пріоритетним напрямом подальшої соціальної і економічної політики держави стає необхідність ведення здорового способу життя населенням країни за допомогою використання сучасних інструментів, засобів, методів. При цьому, значимий вклад у формування здорового способу життя повинно внести формування відповідних умов для занять фізичною культурою і спортом для різних груп населення. Крім того, потрібний розвиток спортивної інфраструктури і забезпечення до неї доступу усіх категорій населення, а також підвищення конкурентоспроможності вітчизняного спорту на світовому ринку.

Цьому повинні сприяти завдання по:

- - створенню сучасної національної системи фізкультурно-спортивного виховання населення;
- - модернізації мережі освітніх установ;
- - вдосконаленню методики підготовки спортсменів;
- - підготовці кадрів для сфери фізичної культури і спорту;
- - широкому впровадженню наукових результатів в досліджуваній сфері;
- - формуванню і розширенню інфраструктури ринку спортивних послуг;
- - фінансовому забезпеченню галузі на основі використання ринкових і державних інструментів.

Безумовно, що системності що реалізуються у галузі фізичної культури і спорту заходів повинні сприяти не лише державне управління в цій сфері, але і заходи по територіальному розвитку, що дозволить охопити великі території і залучити в заняття спортом більшу кількість населення за допомогою будівництва нових об'єктів фізичної культури і спорту. При цьому слід враховувати особливості споживання тих або інших видів послуг, що вже склалися, в конкретному регіоні, а також інфраструктуру, що сформувалася [4].

В цілому тенденції останніх років свідчать про те, що, завдяки програмним заходам, що реалізуються на рівні державних органів управління, багато організацій спорту і фізичної культури змогли здолати негативний тренд розвитку і створити імпульс для формування стійкого потенціалу галузі в цілому. Подальший ефективний розвиток фізичної культури і спорту стає можливим в умовах розвиненої інфраструктури і ефективному застосуванні методичних рішень [3]. При цьому потрібний облік потреб усіх цільових аудиторій, а також специфіки діяльності різних учасників досліджуваної сфери.

Аналіз варіантів рішення цих завдань показав доцільність використання інтенсивного варіанту, що передбачає застосування програмно-цільового методу. При цьому, слід враховувати, що соціальна значущість завдань обумовлює необхідність домінування державних регуляторів при їх рішенні. Отже, державою

має бути реалізований комплекс заходів, що забезпечують можливість громадянам систематично займатися фізичною культурою і спортом, і орієнтованих на підвищення ефективності підготовки спортсменів в спорті вищих досягнень. Таким чином, подальший розвиток сфери фізичної культури і спорту повинен розвиватися по наступних основних напрямках [5]:

- - будівництво спортивних об'єктів крокової доступності з урахуванням інтересів осіб з обмеженими можливостями;
- - розвиток матеріально-технічної бази по найбільш масових видах спорту;
- - забезпечення безперервності процесів навчання і спортивної підготовки;
- - формування спортивного резерву;

Розвиток сфери фізичної культури і спорту по цих напрямках забезпечить ефективність функціонування даної сфери в довгостроковому періоді часу, а також ріст конкурентоспроможності як окремих видів спорту, організацій, що їх, що надають, так і усій галузі в цілому. Досягнення цієї мети свідчитиме про збалансований розвиток суспільства.

Таким чином, державні програми підтримки у сфері фізичної культури і спорту орієнтовані в основному на забезпечення доступності усіх верств населення до послуг, що робляться в цій сфері. В результаті, засоби, що поступають з державного, регіонального і місцевого бюджетів є домінуючою частиною в загальному об'ємі фінансування програмних заходів, ініційованих державою.

Основна доля засобів повинна поступити з державного бюджету. Послідовність, що в цілому склалася, у сфері державного управління даної галузі дозволяє здійснювати заходи Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2024 року. В результаті стає можливим досягнення наступних цільових показників до 2024 року:

- - ріст кількості що систематично займаються фізичною культурою і спортом громадян до 40% населення;
- - ріст кількості що систематично займаються фізичною культурою і спортом людей з обмеженими фізичними можливостями до 20 % від загальної кількості таких осіб;
- - ріст кількості що систематично займаються фізичною культурою і спортом тих, що навчаються до 80 % від загальної кількості тих, що навчаються.

Будівництво об'єктів інфраструктури спортивно-оздоровчих послуг тісним чином пов'язане з питаннями територіального планування і відповідності параметрам соціально-економічного розвитку регіонів.

Задані рамкові показники забезпеченості населення спортивно- оздоровчими послугами, сформовані державними програмами, повинні досягатися з урахуванням потреб органів місцевого самоврядування і спиратися на територіально-збалансований галузевий аналіз регіональної влади.

Потрібний також механізм зворотного зв'язку, що спирається на статистичні дані і реальні потреби ринку і населення.

Таким чином, в сучасних умовах господарювання зростає значущість заходів державного статистичного спостереження за розвитком фізичної культури і спорту, який здійснюється на основі регламентованих форм державного статистичного спостереження, і моніторингу соціально-економічного розвитку. В результаті, стає можливою реалізація актуальних заходів, відмічених як на регіональному, так і на державному рівнях влади. Зокрема, отримані дані дозволяють зробити висновок про позитивну динаміку росту що займаються фізичною культурою і спортом не лише серед дорослого населення, але і серед дітей і підлітків, які змогли задовольнити свої потреби в побудованих у рамках програмних заходів спортивних об'єктах.

В цілому слід зазначити, що функція держави по підтримці спортивно-оздоровчих послуг може бути реалізована не лише у сфері нормативного супроводу галузі, фінансування і розвитку інфраструктурних проектів, але і безпосередньо в механізмах надання послуги населенню. На наш погляд, активна участь місцевої влади в наданні СОУ найбільшою мірою відповідає реалізації соціальної функції держави, дозволяє використати таку організаційно-економічну форму надання послуг для розвитку конкурентоспроможності трудових і матеріальних ресурсів на місцях.

Висновки. Розробка заходів у сфері спортивно-оздоровчих послуг на рівні регіонів здійснюється на основі політики, що проводиться Міністерством молоді та спорту України. У рамках затверджуваних їм правових положень визначаються прогнозні показники, які планується досягти до певного терміну. Таким чином, можна бачити, що ключові показники не враховують територіальних особливостей регіону і носять узагальнений характер. Раніше представлені дані свідчать про нерівномірне розміщення об'єктів фізичної культури і спорту по регіонах, а також диференціацію по видах спорту і кількості що займаються на території. В зв'язку з цим, для кожного окремого регіону пріоритетними будуть відмінні від інших заходи по розвитку сфери фізичної культури і спорту.

В цілому Міністерству молоді та спорту України відводиться ключова роль в організації публічних заходів, покликаних консолідувати зусилля держави, галузевого бізнес-співтовариства, представників промисловості і громадських організацій в розвитку ринку спортивно-оздоровчих послуг і спорту в Україні.

Список використаних джерел

1. Кузьменко О.О. Сучасний стан державного управління фізичною культурою та спортом в Україні та Європі [Електронний ресурс] : http://archive.nbuv.gov.ua/Portal/soc_gum/Dtr_du/2011_3/files/DU311_07.pdf
2. Куделко В. Е. Організація і технологія управління фізичною культурою і спортом у системі районного територіально-адміністративного утворення. – Харків: видавництво Харківської державної академії фізичної культури, 2005. – 20 с.
3. Міністерство молоді та спорту [Електронний ресурс]: <http://dsmsu.gov.ua/index/ua>
4. Мічуда Ю. Особливості формування і розвитку ринкових відносин у сфері фізичної культури і спорту України // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2002. – № 1. – С. 109-112.
5. Рибчич І.Є. Організаційно-правові механізми управління системою надання фізкультурно-спортивних послуг в державі /І.Є. Рибчич // Ефективність державного управління : зб. наук. праць / Львів. регіон. ін-т держ. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; за заг. ред. Загорського В.С. - Львів : ЛРІДУ НАДУ, Випуск № 42. - С. 191-197.

Referenses.

1. Kuz'menko O.O. "The current state of public administration to sport in Ukraine and Europe", available at:http://archive.nbuv.gov.ua/Portal/soc_gum/Dtr_du/2011_3/files/DU311_07.pdf
2. Kudelko V.E. Organizaciya I tehnologiya upravlinnya fizychnoyu kul'turoyu i sportom u systemi raionnogo terytorial'no-administratyvnogo ytvorennya. Harkiv: vydavnyctvo Harkivs'koi Derjavnoi akademii fizychnoi kul'tury, 2005. – 20 s.
3. The Ministry of Youth and Sports, available at: <http://dsmsu.gov.ua/index/ua>
4. Michuda Y. Osoblyvosti formuvannya I rozvytku rynkovykh vidnosyn u sferi fizychnoi kul'tury I sportu Ukrainy // Teoriya I metodyka fizychnogo vyhovannya I sportu. – 2002. – № 1. – S. 109-112
5. Rybchych I. E. Orhanizatsiyno-pravovi mekhanizmy upravlinnya systemoyu nadannya fizkul'turno-sportyvnykh posluh v derzhavi /I. E. Rybchych // Efektyvnist' derzhavnoho upravlinnya: zb. nauk. prats' / L'viv. rehion. in-t derzh. Nats. akad. derzh. upr. pry Prezydentovi Ukrayiny; za zah. red. Zahors'koho V.S.- L'viv : LRIDU NADU, Vypusk № 42. - S. 191-197.